

Valkenburg aan de Geul – Afkoelen in mergelgroeven

CHRISTINE BUYLE

Een groep uit Venlo probeert de mountainbikes uit. Ik sluit me bij hen aan. We dragen warme trainingspakken en een helm, ondanks de loden zomerzon. Het moet. Want straks duiken we met zijn allen de mergelgrotten in. Daar is het constant twaalf graden. Het hele jaar door. De klim naar de ingang van de mergelgrot is het zwaarste traject van de hele rit. Zeker met deze hitte. In de grot is het stikdonker. We tasten instinctief naar onze fietslamp. Freek, onze gids, drukt ons op het hart om achter elkaar te blijven rijden. We moeten goed aansluiten. Als we achterop raken, mogen we niet op eigen houtje verder fietsen. „Valkenburg heeft 277 kilometer mergelgangen. Je bent dus zo verdwaald”, zegt hij. We schuiven allemaal wat dichterbij. Niemand wil graag aan de staart rijden. De vrouwen hebben geluk. Ze mogen van Freek vlak achter hem rijden. De mannen moeten maar volgen.

Onze gids vertrekt. Wij erachter. We zien bijna geen steek, maar we voelen waar

we rijden. De weg is namelijk redelijk hobbelig. Af en toe roept Freek : „Bukken”. Dan trekken we ons hoofd in en brullen de waarschuwing door. Toch stoten we ons hoofd tegen de lage zoldering. Maar het deert niet. We dragen een helm. Na een uurtje rijden, houdt Freek halt. Hij toont ons een plek waar je kunt zien hoe blokbrekers te werk gaan. De zware mergelblokken zijn bijna volledig losgehakt. Ze wachten op transport. Pas wanneer ze de groeve verlaten hebben, worden ze in stukken gezaagd. Veel gebouwen in Valkenburg zijn opgetrokken in gele mergelsteen. Na een tijd krijgen ze een donker patina. Uiteindelijk worden ze helemaal grijs. Mergelstenen zijn handwerk. Daarom zijn ze vrij duur. Ze worden alleen nog maar gebruikt voor restauraties. We zetten onze rit verder en bereiken al gauw de uitgang. Wanneer we van de helling afglijden, zijn we een beetje moe, maar best tevreden.

BOKKENRIJDERS

Het vertrek- en eindpunt van de fietstocht ligt aan het Geulstrand. ‘Strand’ is een mooi woord voor deze waterplas langs de Geul. Maar vissers nemen er genoeg mee. De Geul is een beschermde rivier. Hij ontspringt in de uitlopers van de Hoge Venen en duikt dan Nederland in. Vanaf de Nederlandse grens tot de

monding in de Maas wordt de Geul zuiver gehouden. Langs het water kun je terug naar het centrum. Onderweg zie ik geen kinderen. Misschien zijn ze bang voor de Hakeman, een boze riviergeest die zwemmers met een haak naar de bodem trekt. Hij peuzelt ze op en bewaart hun ziel in een fles. Beweren de Valkenburgers.

Zuid-Limburg koestert zijn tradities en legenden. Versterkte boerderijen herinneren aan de tijd van de Bokkenrijders. Deze roversbende veroorzaakte in de achttiende eeuw een ware angstpsychose. De booswichten hulden zich in bokkenhuiden en droegen maskers met hoorntjes. Ze sloegen altijd op verschillende plaatsen tegelijk toe. Daarom dachten de boeren dat ze op bokken door de lucht vlogen.

De heuvelachtige omgeving van Valkenburg is landelijk gebleven. Het is er mooi wandelen en fietsen. Dat wist men al aan het eind van de vorige eeuw. Valkenburg was toen een gerenommeerd *Luftkurort*. De *beau monde* kwam er genieten van de gezonde lucht. Toen een *Kurhaus* in 1892 met stoombaden uitpakte, werd Valkenburg zelfs een badplaats. Bij een kuuroord hoort mondain vermaak. De rijke badgasten werden vergast op bals, luxediners en muziek. Intussen heeft Valkenburg zijn poorten

opengezet voor het massatoerisme. Maar er zijn nog altijd chique restaurants en hotels. Zij moeten het vooral van het voor- en naseizoen hebben. Binnenkort verhuist het casino van Valkenburg naar de Cauberg, naast het kuurcentrum Thermae 2000 en het luxehotel Thermaetel. De plaatselijke VVV maakt binnenkort een studiereis langs Duitse kuurparadijzen om inspiratie op te doen.

OPENLUCHTTHEATER

Ik kan kiezen hoe ik mijn avond doorbreng. Het pretpark De Valkenier is open tot middernacht. In het openluchttheater speelt een film over het leven van Tina Turner. Maar het spektakel in het centrum van de stad lokt de meeste kijklustigen. De terrasjes zitten afgeladen vol. In de buurt van de discotheek paraderen meisjes in hippe jurken. Jongens verwarren slungelachtige rompbewegingen met een stoere look. Voor de cafés staan tafeltjes, niet met stoelen errond, maar met de zitjes in waaiervorm erachter. Iedereen heeft zijn gezicht naar de straat gewend. Het schouwspel gaat door tot lang na middernacht. Af en toe persen jongeren enkele tonen uit hun longen, maar ze houden het snel voor bekeken. Ze lijken te schrikken van hun eigen, rauwe keelklanken.

De volgende dag is het zo heet, dat de toeristen massaal naar de mergelgrotten vluchten. Voor ik hun voorbeeld volg, beklim ik de trappen naar de middeleeuwse kasteelruïne, de enige hoogteburcht in Nederland. In de gele mergelsteen zijn namen gekrast van ontelbare bezoekers. De ruïne staat in verbinding met een hele reeks vluchtgangen. Wanneer het kasteel belegerd werd, kozen de bewoners via deze gangen het hazenpad. Ik duik de Fluweelengrot in. Het is er kil. De bezoekers kijken beduusd naar hun shorts en korte mouwen. De gids draagt een dikke anorak en een wollen sjaal. Hij loodst ons langs fraaie muurtekeningen, toont ons de sporen van een Amerikaanse veldtelefoon uit de tweede wereldoorlog en doet kaarsjes branden in een onderaardse kerk. Tijdens de Franse revolutie kwamen katholieken er bijeen om de mis te vieren. Nu treden extravagante koppels er in het huwelijk.

ONDERGRONDSE MUSEA

De volgende mergelgrot die ik bezoek, is ingericht als een steenkolenmijn. Er komen heel wat toeristen op af. We worden eerst vergast op een documentaire en krijgen dan een rondleiding door een ex-mijnwerker. Het mijnmuseum bestaat al ruim 75 jaar. Het was één van Valkenburgs oudste

attracties. De collectie werd wel aanzienlijk uitgebreid met nieuwe tuigen toen in de jaren zeventig een einde kwam aan de steenkoolwinning in Zuid-Limburg. De machines werken nog. De gids laat er geen twijfel over bestaan. Hij bekogelt ons onverwacht met de waanzinnigste geluiden. „Dat kabaal hoorde bij het werk in de mijnen“, vertelt hij.

Een attractie die nog ouder is, zijn de Catacomben van Valkenburg. Catacomben zijn begraafplaatsen van de eerste christenen in de buurt van Rome. De Valkenburgse catacomben zijn dus nep. Maar ze zijn wel uitstekend nagemaakt. Ruim tachtig jaar geleden werden in een mergelgroeve de fraaiste delen uit veertien Romeinse catacomben nagebouwd. Er zijn maar liefst 67 beschilderde ruimtes. Zegt de gids. Wij krijgen er niet veel van te zien. Hij loodst ons in ijltempo door de gangen en crypten. We blijven een beetje op onze honger zitten. En dat voor een bezienswaardigheid die in 1993 door het Duitse vaktijdschrift *Antike Welt* is uitgeroepen tot het meest vooraanstaande archeologische project in Nederland.

ETEN ONDER TWEE STERREN

Het terras van hotel-restaurant Prinses Juliana zit vol. Zestig fijnproevers genieten van een prachtige tuin en een keuken die sinds 1960 door de Guide Michelin met twee sterren wordt bedacht. Onder de gasten bevindt zich een jong koppel uit Antwerpen. Ze zijn speciaal uit België gekomen om eens lekker te tafelen. Het restaurant wordt al drie generaties lang uitgebaat door dezelfde familie. Paul Stevens (48), de huidige eigenaar, maakt met elke gast een praatje. Hij volgde stage bij Paul Bocuse, in Hilton Brussel en in de Hotelschool van Lausanne. Zijn twee dochters zullen later de fakkel van hem overnemen. Nu bekwamen ze zich in Brussel en Avignon. In de inkomhal hangt een foto van president Mitterand. Toen hij in december 1991 het verdrag van Maastricht moest ondertekenen, logeerde hij drie dagen in de Prinses Juliana.

GEEN GROTTEN, MAAR GROEVEN

De mergelrotsen ontstonden miljoenen jaren geleden. Zuid-Limburg was toen een zeebodem. Op die bodem zette zich een dikke kalklaag af, gevormd door de skeletten van zeedieren. Toen de zee zich terugtrok, kwam de mergellaag bloot te liggen. Rivieren en beken sletten het gesteente uit en creëerden een heuvelachtig landschap. In de mergel zijn fossielen van voorhistorische zeebewoners gevonden. Zo ligt in het fossielenmuseum van de Steenkolenmijn de 185 centimeter lange onderkaak van een Mosasaurus te kijk. Valkenburg kun je vergelijken met een enorme molshoop. Het onderaardse gangenstelsel is maar liefst 277 kilometer lang. De holten worden ten onrechte mergelgrotten genoemd. Het zijn mergelgroeven.

De gangen zijn immers het werk van mensenhanden. Sinds de Romeinse oudheid hakken blokbrekers mergelblokken uit de rotsen.

PRAKTISCH

Valkenburg is vlot te bereiken. Volg in Antwerpen de E313 richting Hasselt en schakel dan over naar de E314, richting Aken.

De VVV van Valkenburg is de oudste van Nederland. Ze bestaat al sinds 1885.